

Spre lumină

S-au scurs câțiva ani de când o parte a poporului românesc din Banat este chemat la viață națională. Împiedecat de către stăpânitorii de ieri ai unei împărății apuse, poporul nostru n-a putut să ajungă, decât anevoios, la lumina răspândită prin școli. Dar și aceste școli, în afară de cele primare și de cele pregătitoare pentru preoți și învățători, mai toate celelalte nu dădeau învățatură, decât pe prețul sufletului ce-l socoteau câștigat pe seama împărăției ruinate.

Câți din neamul nostru n-au rămas, din cauza aceasta, cu învățatură mai puțină, dar cu sufletul și mai curat, mai românesc?

Cele două-trei școli secundare din Ardeal, din cauza îndepărtării, cereau prea multe jertfe de la părinții copiilor doritori de carte românească, așa că în Banatul Severinului, de-a lungul deceniilor trecute, ne apare singur Caransebeșul ca metropolă de modestă cultură și de carte românească pentru Banat.

Regimul militar austriac care s-a menținut câteva decenii pe cuprinsul graniței bănățene - ce e drept - a adus pe grăniceri într-un palid contact cu cultura, ferindu-i de consecințele șovinismului maghiar, dar nu e mai puțin adevărat, că a lăsat multe urme de perfidie, caracteristică spiritului de dominațiune austriacă.

Pe acest cuprins al graniței severinene, în ținutul nostru atât de pitoresc, în așa numita Vale a Almăjului s-a conservat, integral, poate mai mult ca-ntr-alte părți, sufletul românesc. Regiunea noastră care ascunde atâtea bogății ale naturii, adăpostește multe comune cu o populație neaoșă românească.

De aci a răsărit marele învățat și luptător național al bănățenilor de la 1848, Profesorul Eftimie Murgu, Generalul Traian Doda, întemeietorul Comunității de avere, renumitul istoric Preotul Dr. Ion Sîrbu, luptătorul național Gheorghe Novacovici și alții. Pentru Almăjul nostru, ca un popor atât de cuminte, viguros și sănătos, pentru ținutul acesta izolat de calea ferată, se impunea ca o necesitate absolută, înființarea de școli medii, în centrul Almăjului, la Bozovici.

Mulțumită înaltei înțelepciuni și simțului adânc patriotic al Domnului Ministru al Instrucțiunii Publice, Dr. C. Angelescu, cererea noastră prea justă fu ascultată și în toamna anului 1922, Gimnaziul din Bozovici lua ființă. Acest act, printre altele, ne mai tâlmăcește că conducătorii noștri au înțeles, că instrumentul de cultură al statului să-l coboare în mijlocul poporului nostru, în masa energiilor noastre naționale, chemate la o viață nouă. Mai este a se înțelege prin acest act și hotărârea noastră de a ridica centre noi în locul celor create în mod meșteșugit de către unguri.

Dovadă, că această făclie, care e gimnaziul din Bozovici, a fost o necesitate reală, este căldura cu care școala a fost îmbrățișată de sus și până jos.

În numele întregii regiuni, aduc și pe această cale prinusul nostru de adâncă recunoștință și devotament A. S. Regale, Principelui Moștenitor Carol, pentru că ne-a învrednicit școala de înaltul Său patronaj.

Mulțumesc tuturor domnilor care s-au perindat în Comitetul școlar și au depus munca și pricepera lor pentru propășirea școlii în ultimii trei ani, precum exprim vii mulțumiri domnilor profesori pentru zelul și abnegațiunea cu care zi de zi s-au năzuit a corespunde înaltei chemări ce o au la catedră.

Școala noastră a avut, în scurtul timp de când funcționează, să îndure o grea pierdere prin moartea regretatului director, Adrian Papazu, care prin cinste și modestie și-a făcut datoria până în ultimul moment.

Dumnezeu să-l ierte!

Greutățile materiale ale începutului s-au învins mulțumită binevoitorului concurs al Dlui Ministru Angelescu și solitudinii adunării generale a Comunității de Avere, precum și tuturor mărinimoșilor donatori, așa că astăzi, școala noastră, deplin consolidată, merge cu pași normali înainte.

Ca să putem ajuta poporul nostru la propășire, cea dintâi condiție este să-l ajutăm a se lumina.

Deci, cu Dumnezeu înainte, spre al patrulea an.

Bozovici, Iulie 1925

Iancu Conciatu
Președintele Comitetului Școlar

Luceafărul lui Eminescu

Luceafărul, minunata poezie a lui Eminescu, poate fi tâlcuită după diferiți indivizi în chip deosebit. O talmăcire absolut perfectă și deci admisibilă din toate punctele de vedere pare a fi cu neputință. Imposibilitatea unei interpretări adevărate rezidă în neputința noastră de a prinde acea idee sau sentiment fundamental, care stăpânind sufletul poetului l-a determinat cu necesitate să o concretizeze în forma aceasta poetică de o plasticitate sculpturală. Așa-mi explic faptul, pentru ce în literatura noastră nu există - cel puțin după cunoștințele mele - o explicare minuțioasă, perfectă, care să se impună conștiinței tuturor putând rezista unei critici serioase și obiective. Plecare, care a îndrăznit s-o tâlcuiască, a interpretat-o conform priceperii sale.

Fără îndolală interpretarea cea mai fidelă ne-ar fi putut-o da singur Eminescu. Toate celelalte explicări sunt numai încercări sfioase de tâlcuire, care însă nu pot avea caracterul infailibilității.

De altfel și în Luceafărul, ca în orice altă poezie filosofică, nu avem a face cu un singur sentiment, ci cu un întreg complex de idei și sentimente, care în ultima analiză evidențiază numai ideea sau sentimentul principal, care a cuprins sufletul poetului la creare.

Dăm în puține cuvinte conținutul acestei poezii: „O frumoasă fată de viță de împărat, din lumea aceasta sensibilă, se îndrăgostește de lucefăr sau ideal, și îl îmbie să coboare pe pământ. Luceafărul, mai întâi se împotrivesc ispitei, stăruind ca să se înalțe fata la el, iar nu el să vie la ea. Dar până întru sfârșit, el se mlădie înaintea ispitei, și pornește ca să roage pe Dumnezeu să-i dea viață pământească, muritoare. Însă în timpul când se afla în fața lui Dumnezeu, fata se îndrăgostește de un fecior pământean al curții. Atunci Dumnezeu îi zice luceafărului: Nefericitule, tu nu știi ce ceri. Ia privește pe pământ și vezi ce este. Și luceafărul privi, și văzu că frumoasa fată era fățarnică, pe de o parte ea își desmierda pe îndrăgostitul ei pământesc, iar pe de altă parte, încă îl îmbia pe lucefărul ideal ca să se coboare la ea. Și astfel se regăsește pe el însuși și exclamă, adresându-se către fată: „Ce-ți pasă ție chip de lut, dac-oi fi eu sau altul? Trăind în cercul vostru strămt, norocul vă petrece; ci eu, în lumea mea mă simt, nemuritor și rece". Iată deci care este filosofia lui Eminescu: o icoană a vieții noastre, care este o vecinică frământare de a armoniza realitatea cu idealul", (Marin Ștefănescu, „Filozofia Românească" pag. 203, 204).

Pentru înțelegerea mai adevărată a acestei poezii, aflu cu cale ca-n puține cuvinte să trec în revistă principalele interpretări care se pot da și în parte, i s-au și dat acestei poezii.

1) Mulți văd în Luceafărul numai o credință populară prelucrată în formă artistică. Această talmăcire este cea mai reală, mai pozitivă, deoarece e făcută ad litteram. Dacă am admite explicarea aceasta, ceea ce nu putem face, atunci în Luceafărul nu putem vedea nici o alegorie, în dosul căreia s-ar ascunde vr-un tâlc filosofic. În cazul acesta, ar fi vorba numai de o fată, întocmai ca-n poveștile poporului nostru, care îndrăgindu-se de sclipitorul lucefăr din cer, suferă cumplit, deoarece această dragoste e mai presus de fire, deci nerealizabilă.

2) Alții bănuiesc în Luceafărul antiteza între iubirea platonice, ideală, oarecum eterică și între iubirea pământească, reală, mai adevărată, cu rădăcini mai adânci, înfipte în însuși organismul vieții omenești. În cazul acesta, alegoria ar evidenția triumful amorului pământesc față de cel platonice. Criticul Dobrogeanu-Gherea crede, nu documentează, că Eminescu a simbolizat dragostea platonice, pentru care avusese totdeauna simpatii.

Maiorescu în studiul său: „Poetul Eminescu", citând ultima strofă din poezia Luceafărul, arată superioritatea lui Eminescu manifestată și în raporturile sale față de sexul frumos, care nu-l putea „captiva și subjuga cu desăvârșire prin mărginirea lui". După Maiorescu, Eminescu vedea în femeia idealizată numai „copia imperfectă a unuia prototip nerealizabil". Această copie se furișă uneori și în sufletul lui, dar în cele din urmă, cu tărie, se desface din brațele ei, regăsindu-și ființa lui intimă, profundă, în lumea cugetării senine și a poeziei. Aici, amintesc și pe Vlahuță, care o aduce în legătură cu un episod de iubire nenorocită din viața lui Eminescu. Eminescu, de fapt, ar fi iubit o ființă femeiască, în care concentrase maximul de perfecție, o încununase oarecum cu aureola ei, dar această ființă s-ar fi arătat nedemnă de iubirea lui sinceră și adevărată. În această talmăcire, fără îndolală, e o mare parte de adevăr, dar nici în cazul acesta, alegoria nu ar fi susținută până la sfârșit, nici perfect explicabilă în toate amănunțele ei. Tabloul cel mai greu de explicat ar fi străbaterea Luceafărului până la Dumnezeu, ca să-l deslege de nimbul nemuririi. În cele din urmă, și acest tablou s-ar putea talmăci, transpunând acțiunea în sufletul poetului. Poetul, în clipele solemne de iubire adevărată, va fi avut de bună seamă dorința de a fi și el ca oamenii simpli și să iubească în felul lor. În cazul acesta, alegoria din tablou înfățișează numai lupta sufletească a poetului, luptă între superioritatea ființei lui și dorința fierbinte de a se bucura de fericirea oamenilor de rând. În luptă ar învinge partea superioară din el. Admițând interpretarea în felul acesta, alegoria se explică cu ușurință în chipul

următor: Luceafărul simbolizează iubirea ideală, superioară preamărită de poeți și - în genere - de artiști, fata din povești reprezintă de fapt sexul frumos cu simpatii pentru oamenii geniali, dar neînțeleși și neubiți de el, iar vicleanul Cătălin ar fi oamenii simpli, care iau iubirea așa cum este, împletită din bucurii și dureri.

3) O a treia explicație ar fi a D-lui Ștefănescu, care îi lărgeste perspectiva văzând în ea însuși simbolul tragediei vieții omenești: lupta, sau chiar prăpastia de netrecut între ideal și realitate, adică omenime. În cazul acesta, ideea fundamentală pe care o încheagă poezia, ar fi: imposibilitatea realizării perfecte a idealului în lumea noastră, reală, cununată cu minciuna ei, Cătălin, și izbânda acestui ideal în lumea superioară, proprie lui, neatinsă de murdăriile fisisului, (φυσικ) în care ne zbatem. Sau inversând chestiunea putem zice: efortul zadarnic al omenimii de a realiza idealul în puritatea lui cerească în lumea noastră, ceea ce - în fond - este unul și același lucru: lupta, prăpastia între idealul vecinic și realitatea trecătoare.

Trebue să mărturisesc că această interpretare este cea mai adâncă, cu cea mai largă perspectivă filosofică, care poate este cea mai demnă de un Eminescu, profundul cunoscător al filosofiei dualiste a lui Kant.

Această explicație o putem evidenția până-n sfârșit cu mici rezerve.

Alegoria în cazul acesta se explică în felul următor: Luceafărul e idealul, care luminează omenimii în calea ei spre perfecție. Fata simbolizează omenimea, care năzuiește spre ideal, dar nici odată nu-l va atinge în virginitatea lui originală, iar vicleanul Cătălin, pajul, spiritul negațiunii, a minciunii, însăși imperfecția ființei noastre fatal legată de pumnul de țărână.

4. O a patra explicație, care s-ar putea da, o putem sintetiza în următoarea idee fundamentală: Geniul artistic, sau, - în genere - orice geniu neînțeleș de lumea în care trăiește, pe care o iubește și pentru care muncește, dar de care, în același timp, se deosebește atât de mult prin lumea cugetării și simțirii lui, acest geniu se retrage în sine însuși privind cu înălțime biblică, - dacă am putea zice, cu un surâs omeric la lumea care nu-l poate înțelege.

Interpretarea voiu face-o în acest sens, deși prima încercare a fost în interpretarea ideii fundamentale de luptă între ideal și realitate. Alegoria se explică cu claritate în felul următor. Luceafărul simbolizează geniul artistic, fata cu calitățile fizice și psihice admirabile - omenimea cu năzuințele și aspirațiile ei vrednice, de laudă, Cătălin însăși - natura imperfectă a ființei noastre, care ne împiedică de a pricepe și în consecință, de a ne folosi de puterea uriașă a geniului.

Pentru înțelegerea poeziei, să ne închipuim următorul cadru, în care se petrece acțiunea. E noapte. În fața castelului fetei din povești se întinde marea, din care răsare Luceafărul.

Omenimea de odinioară și de totdeauna privește cu uimire la geniul simbolizat prin Luceafăr, care i-se pare că răsare din adâncimi neînțelese pentru ea:

„Privea în zare, cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.”

Omenimea văzând geniul și cunoscându-l mai deaproape, are simpatii pentru el:

„Îl vede azi, îl vede mâini,
Astfel dorința-i gata.”

Dar și în sufletul geniului se petrece același proces mistic:

„El iar privind de săptămâni,
Îi cade dragă fata.”

Și varsă în calea ei mai multă lumină:

„Și cât de viu s-aprinde el
În ori și care sară...”

Partea aceasta o putem privi ca prolog la cele ce urmează.

Ea se poate rezuma în următoarele: cunoașterea reciprocă a geniului și a omenimii și incolțirea simpatiei reciproce în ambii.

Geniul urmărește omenimea în toate împrejurările ei, căutând s-o atragă prin farmecul ce-l insuflă ei:

„Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpaie.”

Dar și omenimea, la rândul ei, îl cheamă în timp de îndoieli, nesiguranță și nenorocire, ca să-i verse lumină în noaptea vieții:

„O, dulce al nopții mele Domn,
De ce nu vii tu? Vină !”

Și iarăși:

„Pătrunde-n casă și în gând
Și viața-mi luminează.”

Geniul răspunde la chemarea ei:

„Din sfera mea veni cu greu
Ca să-ți urmez chemarea.”

O cheamă în lumea cugetării lui senine și abstracte:

„O vin-, odorul meu nespus,
Și lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.”

Omenimea însă vede prăpastia, care în mod fatal trebuie să-i despartă: ea vie, cu patimi, cu o viață mai mult supusă tiraniei vieții senzuale, fără puțința de a face opintiri în lumea abstracției; el, geniul senin, fără viață, o abstracție:

„Străin la vorbă și la port
Lucești fără- de viață,
Căci eu sunt vie, tu ești mort
Și ochiul tău mă-ngheață.”

Acesta este primul tablou după prolog, în care în imagini plastice se concretizează ideea: geniul iubește omenimea, voiește s-o atragă în lumea superioară, în care el trăiește. Omenimea însă nu-l poate urmări în această lume, fiind dată imposibilitatea prin însăși natura lor diametral opusă.

În tabloul următor, care prezintă multe asemănări cu cel anterior, se evidențiază aceeași idee, în unele locuri aproape cu aceleași cuvinte, se observă însă în același timp și o gradăție și variație în concretizarea sentimentului de iubire a geniului față de omenime și o reliefare mai plastică a prăpastiei care-i separă. Dau câteva spicuri. Geniu e o taină pentru omenime. Splendid este redat acest misticism, care învăluie ființa geniului.

„Dar ochii mari și minunați
Lucese adânc, chimeric,
Ca două patimi fără saț
Și pline de-ntuneric.”

O cununie, cum am zice, între geniu - ca mire, și omenime - ca mireasă, pare cu neputință, deoarece este imposibilă înfrățirea celor două lumi deosebite pe care le reprezintă. Geniul e nemuritor prin profuzimea cugetării

lui și prin eternitatea valorii acestei cugetări, omenimea e muritoare, rătăcitoare fără scopuri înalte și fără capacitatea de a pătrunde în lumea cugetării geniului:

„Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nțelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor
Și tu esti muritoare.”

răspunde geniul, omenimii.

„Dar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară la pământ,
Fii muritor ca mine.”

răspunsul omenimii dat geniului în neputința ei de a-l înțelege.

Geniul simțindu-se izolat și părăsit în lumea, binele căreia îl dorește, are momente de luptă și revoltă sufletească. Superioritatea ființei lui îi pare o sarcină, care fatal îl face să sufere. Dorește soarta omenimii mai fericite decât el:

„Da, mă voi naște din păcat,
Primind o altă lege.
Cu vecinicia sunt legat,
Ci voi să mă deslege.”

Această luptă sufletească e minunat zugrăvită în tabloul, în care îl vedem în fața Divinității. Explicarea acestui tablou se poate face dacă întreaga acțiune o așezăm în sufletul geniului. Geniul, în momentele grave de a nu fi înțeles, simte cea mai adâncă durere, ce se poate închipui, dorește cu toate fibrele ființei sale să se scape de sarcina „negrei vecinicii”, cum se zice în poezie.

Acest chin sufletesc se explică prin setea, care seacă energia.

„Nu e nimic, și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adânc, asemenea
Uitării celei oarbe.”

Iar dorința de a se scăpa de sarcina geniului său e evidențiată în:

„De greul negrei vecinicii,
Părinte, mă desleagă.”

Și iarăși:

„Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire !”

În același timp însă, prin licărirea divină a geniului, i-se revelează că lumea, pe care el o dorește, e rătăcitoare, trecătoare, nu e demnă de el și incontestabila lui superioritate, care va dăinui în vecinicie:

„Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte;
Noi nu avem nici timp, nici loc,
Și nu cunoaștem moarte.”

Geniul iese triumfător din această crâncenă luptă psihică, își regăsește liniștea sufletească, devine iarăși cel vechi, senin și luminător:

„În locul lui venit din cer
Hiperion se-ntoarsă
Și, ca și-n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.”

De la înălțimea lumii lui senine și abstracte vede triumfând în omenime spiritul negațiunii, deșertăciunea lumească simbolizată în poezie prin scena de dragoste dintre Cătălin și fata din poveste:

„Hiperion vedea de sus
Uimirea-n a lor față,
Abia un braț pe gât i-a pus,
Și ea l-a prins în brațe.”

De data aceasta însă nu dorește soarta lor, tremură, dar nu se coboară în realitate:

„Dar nu mai cade ca-ntrecut
În mări din tot înaltul.”

Apoi, îi rostește următoarele cuvinte care cuprind ideea principală din poezie:

„Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul !”

„Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.”

Aici se arată retragerea geniului în sine însuși, în lumea cugetării propriie lui și filosofia resemnării, care constă în înțelegerea, că o înfrățire între el și lume este cu neputință, din cauza marei deosebiri în felul de a fi, simți, cugeta și trăi, care-i desparte pe veci.

Explicarea poeziei în sensul acesta concordă, ba chiar se cuprinde, în tălmăcirea de luptă între ideal și realitate, căci în definitiv geniul ce este, dacă nu tocmai expresiunea în concreto a idealului, pentru care geniul luptă și pe care voiește să-l înfăptuiască în lume.

Preot-profesor
Romulus Novacoviciu

Spre lumina!

Este intitulat Cuvântul înainte din Anuarul Gimnaziului din Bozovici din 1924, redactat de către Iancu Conciatu, Președintele Comitetului Școlar. Citeste mai mult